

КОМУНІКАТИВНА СТРАТЕГІЯ ДИСТАНЦЮВАННЯ В ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ІНТОНАЦІЇ

Гурина Н.В.

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка
natali_huryna@mail.ru

Successful teaching future teachers to use English intonation in speech requires taking into account communicative norms, based on general attitudes, traditions and principles of the British cultural community. Main British values, centered round the concept of individualism with the emphasis on personal interests, independence and lack of formality are realized within main communicative strategies: distancing, hinting, softening and shifting, communicative support, keep-the-conversation-going, organizing communicative contact, organizing the middle stage, handling small talk topics. The tactics and techniques of the communicative strategy of distancing, that are deeply rooted in the national worldviews, patterns of behavior and stereotypical thinking, correlate with the corresponding English intonemes. Correct use of the English intonemes-markers of the mentioned above communicative strategies provides more effective cross-cultural communication of teacher trainees and develops their foreign pronunciation culture.

Key words: sociolinguistic knowledge, foreign cross-cultural communication, communicative strategy, distancing, an intoneme.

Правильне відносно норм вимови іншомовне говоріння майбутнього вчителя англійської мови буде повноцінно правильним лише з урахуванням правил мовленнєвої поведінки, прийнятих у культурі мови, що вивчається. Дослідження комунікативних «збоїв» багатьма науковцями (Красних В. В., Кузьменкови Ю. і А., Ніколаєва Ж. В., Рот Ю., Тер-Мінасова С. Г.) свідчить, що основною їх причиною є розбіжності між семантичними та прагматичними значеннями мовленнєвих засобів [3, с. 169]. Щоб уникнути таких збоїв майбутньому вчителю необхідно оволодіти певним обсягом лінгвосоціокультурних знань, які забезпечують здатність і готовність особистості до іншомовного міжкультурного спілкування (ІМС). Без таких знань важко правильно декодувати смисл англійських висловлювань, і, як наслідок, реагувати на них належним чином.

Як відомо, найбільшу частину інформації реципієнт отримує з “мови тіла” та жестів мовця (кінесика). Інтонаційні засоби спілкування займають друге місце за значущістю в передачі та декодуванні смислу повідомлення серед засобів спілкування.

Методика професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів вживання англійських інтоном (одиниць навчання англійської інтонації)

враховує основні правила комунікативної поведінки англomовного суспільства та є важливою умовою успішного ІМС. Тому до складу професійної фонологічної компетенції [2], яка тісно взаємопов'язана з лінгвосоціокультурною компетентністю, ми пропонуємо включити і відповідні соціолінгвістичні знання.

До соціолінгвістичних знань, необхідних для успішного формування професійної фонологічної компетенції, відносяться: мовні та мовленнєві засоби з національно-культурною специфікою різних рівнів (англійські інтонами, граматичні структури, сталі вирази, кліше, лінгвістичні маркери педагогічних ситуацій, безпечні теми спілкування та теми “табу”. Соціальні знання включають: культуро-специфічні правила та норми спілкування, стандартизовані моделі комунікативної поведінки.

Воробйов В. В., Гончарук Т. В., Єлізарова Г. В., Маслова В. А., Кузьменкови Ю. та А., Ларина Т. В., Тер-Мінасова С. Г., К. Fox, Hall E. T. and Hall M. L. та ін. визнавали інтонацію як один з головних індикаторів рівня сформованості іншомовної вимовної культури та мовленнєвої поведінки. Англійські інтонами, що обслуговують англійські комунікативні стратегії в ситуаціях педагогічного спілкування, залишилися поза увагою.

Мовленнєва поведінка британців регулюється низкою соціальних установок (attitudes) та певними соціальними нормами. Основними цінностями англomовного соціуму є: гедонізм, толерантність, витримка, стриманість, прагнення до компромісу, орієнтація на успіх, формалізм, конкуренція, недоторканість особи на духовному та фізичному рівнях. В англomовній комунікативній культурі є групи стратегій, що забезпечують співрозмовникам можливість триматися безпечної дистанції та встановленого регламенту з метою забезпечення комфортної (безконфліктної) атмосфери спілкування [3, с. 193]. Для англomовного суспільства не характерно вдаватися до емоцій, які англійці сприймають як загрозу рівному перебігу розмови та безконфліктній атмосфері. Подвійний характер побутової англomовної поведінки виявляється у тенденції до багатослівності поряд з невисокою інформативністю; значному використанні експресивно-оцінювальних засобів спілкування, які свідчать про ритуальну увагу до співрозмовника поряд з нейтральним (частіше формально-байдужим) ставленням до нього, з одного боку, та прагнення приховати власні (реальні) почуття, з іншого. Британці вважають, що людина може свідомо керувати як перебігом бесіди, так і власними емоціями. Прагнення до позитивної взаємодії та “збереження обличчя” виявляється в постійному звертанні до тактики “small talk”, коли

співрозмовники легко, невимушено та неформально спілкуються на певну тривіальну тему, вживаючи стереотипні фрази.

Комунікативна стратегія — це сукупність мовних та мовленнєвих засобів, що вживаються для досягнення визначеної мети спілкування та попередження виникнення мовленнєвих “збоїв”, які виникають у результаті розбіжностей культурних норм [3, с. 193].

Основними комунікативними стратегіями британців є: *дистанціювання; натяк, комунікативна підтримка співрозмовника; ухилення; прагнення до підтримки бесіди; структурна організація фреймових фраз комунікативного контакту; тематична організація комунікативного контакту.* Ці КС виявляються у виборі певних тактик, прийомів мовленнєвої поведінки та відповідних мовних і мовленнєвих засобів, до останніх і відносяться інтонами. Загальною метою усіх зазначених КС є забезпечення комфортної атмосфери спілкування, безконфліктності, компромісу, підтримки співрозмовника, збереження власного “обличчя” та відчуття “privacy”.

КС *дистанціювання* визнана однією з найважливіших та є потужним засобом впливу на оточуючих [1, с. 5]. Вона регулює ступінь близькості чи віддаленості співрозмовників, надає можливість ставити перепони для захисту своєї території. Ця КС виражається у зміщенні часового плану (акцент на минулий або майбутній час) та використанні модальних дієслів і стійких конструкцій. Тому, навчаючи майбутніх учителів організовувати клас до роботи, необхідно навчити їх надавати учням англомовні вказівки, які в українській мові маркуються імперативними лексико-граматичними конструкціями, переважно типу інструкції, наказу: «Принесіть крейду, зачиніть вікно, роздайте зошити...». Більшість учителів у наших школах та ВНЗ, на жаль, вдаються саме до імперативу і, відповідно, англійських інтоном на основі низького низхідного тону (Low Fall), що є помилковим і недоречним в англомовному комунікативному середовищі. Навіть вживання «магічного» *please* не рятує вчителя від надто категоричного та навіть брутального звучання, з точки зору англомовної культури.

В англійській мові для зниження категоричності імперативних висловлювань та надання їм ввічливої та тактовної форми вживаються часові форми Past Simple, Future Simple, модальні дієслова та стійкі вирази, щоб уникнути Present Simple, який ніби обмежує свободу вибору реактивних висловлювань. Такі прийоми стратегії дистанціювання сприяють розвитку таких цінностей, як: індивідуалізація, амбітність, прагнення успіху.

Розглянемо «стратегічне поле» модальних дієслів *could, would, might* для потреб педагогічної комунікації. Зазначені модальні дієслова широко вживаються для вираження: прохань, питань, пропозицій, побажань, особистої думки та можуть мати різні відтінки ввічливості, які потребують відповідних інтоном, частіше «інтоном толерантності» з низьким висхідним Low Rise (Intoneme 2, 2a) та низхідно-висхідним Fall-Rise (Intoneme 5, 5a) ядерними тонами в основі. Так, питальні конструкції з цими модальними дієсловами – традиційні способи вираження ввічливої форми прохання вчителя, пропозиції, власної думки, критичного зауваження тощо.

Example 1: A Teacher: You could ,try a ,new sentence, George. (Int. 2a). Communicative purpose: to express polite suggestion, attitude: genuinely interested, non-categoric, warm and encouraging.

Example 1a: A Teacher: 'Try a ,new ,sentence, George. (Int. 1). Communicative purpose: to express categoric order; attitude: categoric, weighty, firm.

Як бачимо, вживання інтонами 1 (приклад 1a) на основі низького низхідного тону суперечить культурі мовленнєвої поведінки британців та обмежує особистісну свободу учня, відчуття комфорту в спілкуванні. Перевага інтонами 2a у цьому контексті очевидна: вона дозволяє вчителю забезпечити так звану умоглядну відстань між ним та учнем, надати останньому право вибору та відчуття збереженої «privacy».

Представимо КС дистанціювання з релевантними англійськими інтонами-маркерами у таблиці 1.

Таблиця 1

Комунікативна стратегія дистанціювання в англійській мовній культурі та релевантні інтономи-маркери

Комунікативна стратегія	Дистанціювання	
тактики	зміщення часового плану	вживання модальних дієслів
прийоми	заміна Present Simple на Past Simple та Future Simple	вживання модальних дієслів в стійких конструкціях
	використання Present Continuous	вживання модальних дієслів умовного способу
Приклади	'Will you 'open your ,books	I was ,wondering if you

інтоном-маркерів	now? (Intoneme 2) I was ,thinking to ,ask ,Jim to go to the blackboard (Intoneme 1a). I am 'looking 'forward to your 'coming back from ,holidays (Intoneme 1). ,Will you be ,writing with ,this pen a ,gain? (Intoneme 2 for simple enquiring about a pupil's plan	could ,lend me your ,pen please (Intoneme 2a). 'Could you 'pass me a ,pencil? (Intoneme 2) You would 'better 'try a ,nother ,variant this time (Intoneme 5a). 'How much 'time would you 'like for ,writing it? (Intoneme 1)
------------------	---	--

Включення основних комунікативних стратегій британців з релевантними інтонами в процес професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів англійської інтонації, забезпечить успішність іншомовного міжкультурного спілкування та належний рівень розвитку іншомовної вимовної культури.

Література

1. Елизарова Г. В. Культура и обучение иностранным языкам / Г. В. Елизарова. – СПб.: Каро, 2005. – 352 с.
2. Гурина Н. В. Професійна фонологічна компетенція вчителя іноземної мови як головна складова його іншомовної вимовної культури / Н. В. Гурина // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія “Педагогіка та психологія”. – Вип. 18. – С. 210–218.
3. Кузьменковы Ю. и А. Английский язык для межкультурного общения / Ю. и А. Кузьменковы. – М.: Изд-во Московского ун-та, 2013. – 276 с.